

★ MÉS ★
Dones
* VALENCIANES *
≡ QUE HAN FET ≡
HISTÒRIA

il·lustrat per:

NARANJALIDAD

ELI M. RUFAT

RAQUEL CARRERO

TRES VOLTES REBEL

escrit per:

SANDRA CAPSIR

MARIA VIU

bromera

Tornem a començar

En 2018 vam publicar un llibre que es deia *Dones valencianes que han fet història*. La nostra voluntat era mostrar una sèrie de biografies de dones valencianes molt diferents entre elles, però que tenien en comú la seua aportació a la societat. Hi havia esportistes, escriptores, pirotècniques, investigadores, pintores... dones de totes les classes i de tots els temps que havien aconseguit fer època en el moment en què van viure. Però, per desgràcia, també tenien en comú que sovint no s'havien reconegut els seus mèrits.

A poc a poc, han aparegut més llibres com el nostre, i s'han fet programes de televisió i documentals que ens ajuden a reconèixer el paper que tantes i tantes dones, conegudes i anònimes, han jugat en la història de la humanitat. Es recupera la seua contribució i s'obrin clavills en el sostre de vidre. Però encara s'ha de fer molt de camí: cal reivindicar bona cosa de noms, actuals i del passat, que mereixen ser visibles, coneguts i reconeguts per la societat. La història la vivim entre totes i tots i, per això, l'escrivim entre totes i tots.

Quan explicàvem aquell llibre, moltes persones ens preguntaren per què havíem triat uns noms i no uns altres. La resposta era senzilla: teníem un espai limitat i volíem que la selecció fora representativa: dones valencianes de totes les èpoques i de tot el territori, però, sobretot, dones que pogueren esdevindre un referent per als i les joves del futur. Dones que mereixien formar part de l'imaginari col·lectiu valencià. Però la llista era tan llarga, que ens vam animar a donar-li continuïtat en aquest segon llibre, en el qual volem oferir una panoràmica encara més àmplia i diversa. Una panoràmica que té molt en compte el present: perquè a hores d'ara constatem la força de dones que fan història entre nosaltres i ens espanten cap a un futur millor, que s'escriu amb la suma de totes les veus que fan camí per una societat més justa, on cada persona puga arribar on vulga, vinga d'on vinga, siga com siga, sense patir discriminacions per cap motiu. Una societat, en definitiva, que escrivim totes i cadascuna de nosaltres.

Sandra Capsir Maiques i Maria Viu Rodríguez

Rosa Serrano i Llàcer

La mestra editora

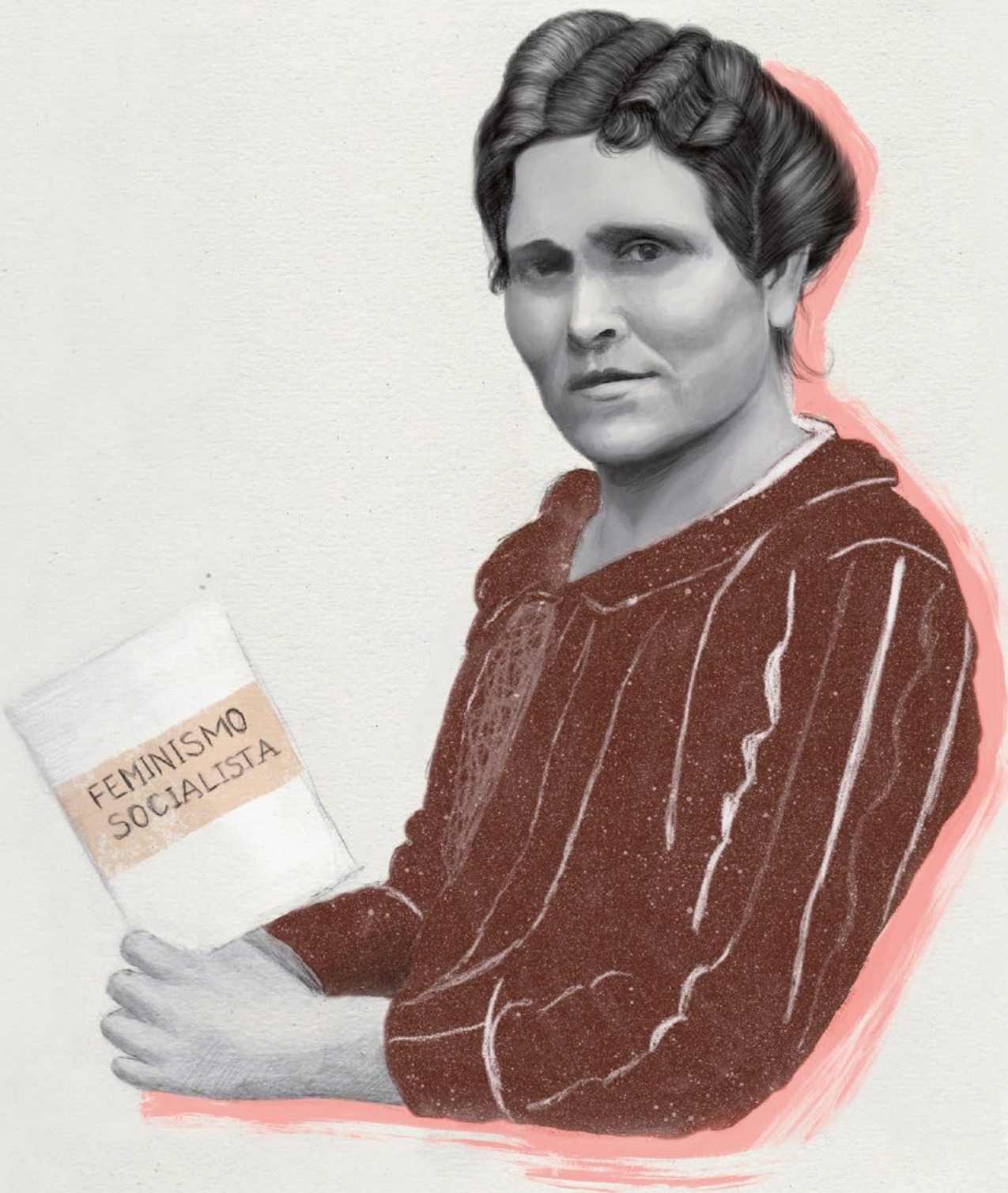
Moltes dones valencianes han estat vinculades al món de l'educació i a moviments de renovació pedagògica que han fet grans aportacions a l'ensenyament. Parlem de mestres pioneres, que han fundat col·legis i entitats que encara hui fan una gran tasca perquè l'escola valenciana no deixi d'avançar i millorar. Una d'aquestes dones és, sens dubte, Rosa Serrano. Tot i que va nèixer a Païporta, ha viscut a València, Barcelona i ha fet diverses estades a Brussel·les i París.

Parlar de totes les coses que ha fet és realment difícil, però les seues passions es resumeixen en dos: l'escola i la literatura infantil i juvenil. En l'àmbit educatiu, l'any 1975 va fundar un dels centres més avançats del país, l'Escola Gavina. A Espanya, just havíem acabat de passar una dictadura i l'educació havia eixit molt mal parada d'aquella etapa. Sabíeu que durant quaranta anys s'havia prohibit ensenyar valencià a l'escola? Amb altres persones compromeses, Rosa Serrano va lluitar per un model d'escola cooperativa, moderna i en valencià.

Pel que fa a l'àmbit literari, Rosa Serrano ha escrit més d'una vintena d'obres, algunes amb el pseudònim de Blanca Cassany. Entre les més llegides hi ha les adaptacions infantils de les *Rondalles Valencianes* d'Enric Valor, amb qui va treballar colze a colze. Però Rosa no en tenia prou amb escriure i intentar implantar nous mètodes a l'escola. Estava convençuda que els xiquets i les xiquetes necessitaven més llibres en valencià i de qualitat i, per això, l'any 1990 fundà Tàndem Edicions, una editorial pensada, sobretot, per al públic infantil. Segur que alguna vegada has llegit algun conte de «La Rata Marieta», veritat? Rosa és l'editora d'aquesta col·lecció i de moltíssims altres llibres de Tàndem Edicions.

L'empremta que Rosa va deixar en el món editorial és molt important perquè, malauradament, encara hui, són poques les dones que comanden empreses en aquest sector. I això que les dones valencianes han sigut també pioneres en aquest àmbit! Sabies que la primera editora coneguda en la nostra història fou sor Aldonça de Montsoriu? L'abadessa fou l'editora del llibre *Vita Christi*, d'Isabel de Villena, l'any 1497.

Maria Cambrils Sendra

La feminista autodidacta

Hui en dia, quasi tot el món és feminista. Això és així perquè la major part de les persones ja hem entès que ser home o dona no és mai un motiu per a discriminar ningú, que un món on la meitat de la població no té el mateix valor ni drets que l'altra meitat, no és un món just. Però el camí del feminisme ha sigut llarg, difícil i, sovint, silencià. Com la vida de la nostra protagonista, una valenciana del Cabanyal que va posar les bases del feminisme a Espanya.

Maria Cambrils Sendra va nèixer al si d'una família obrera i analfabeta. De ben joveneta la van casar en contra de la seua voluntat, però prompte es quedà viuda i va ingressar en un convent. No obstant això, està clar que Maria volia altres coses de la vida, i va fer un canvi radical: va conèixer José Alarcón, un activista de Jumella molt vinculat al socialisme, i es van fer parella.

Maria no tenia estudis, cosa que era el més normal en aquella època per a una dona de classe treballadora, però tenia una curiositat sense límits. La fortuna va voler que unes veïnes la introduïren en el moviment obrer, que li parlaren de Marx i Engels, i dels moviments socials que s'esdevenien a Europa i al món, i de la situació de les dones, sempre pitjor parades que els homes. Per això va llegir, es va formar pel seu compte, i va defensar durant tota la vida la necessitat de relacionar feminisme amb socialisme, i la importància que les dones accediren a la cultura per a ser lliures. Va escriure centenars d'articles reivindicatius de molta qualitat, i va ser molt admirada per aquesta faena. Va col·laborar de manera desinteressada en diversos periòdics en favor de les classes treballadores i de les dones. A més, és l'autora de *Feminismo socialista*, prologat per Clara Campoamor i considerat el punt de partida teòric del feminisme a tot l'estat. Deia que el feminisme era una manifestació col·lectiva contra les injustícies que patien les dones, i que l'objectiu era buscar la igualtat. I també tenia clar que volia justícia, no pietat.

Cambrils va morir a Pego, el poble de la Marina Alta d'on procedia la seua família, malalta de diabetis, un any abans que el seu company fora afusellat pels vencedors de la Guerra Civil a causa de les seues idees. Allà la van enterrar, a ella i al seu llegat, i de pas es van fer desaparèixer els records de la seua obra, de manera injusta i dolorosa. Ja és hora que li retornem la importància que va tindre en la lluita pels drets de les dones i de la societat en general!

Guillermina Medrano Aranda

La republicana incansable

La representació de les dones en la gestió de la vida pública i la política ha sigut i continua sent encara minoritària en relació amb els homes. Encara hui és difícil trobar dones que hagen arribat al màxim càrrec de govern, la presidència d'un país. De fet, si mirem a casa nostra, ni tan sols hem tingut una dona com a presidenta de la Generalitat.

Ara bé, al llarg del temps hi ha hagut moltes dones amb inquietuds polítiques i socials que han esdevingut clau per a la història. És el cas de Guillermina Medrano, la primera dona regidora de la ciutat de València. Va exercir el càrrec en un moment històric d'allò més convuls, en plena Guerra Civil Espanyola (1936-1939). València era capital de la República i Guillermina realitzà una gran tasca en la lluita per preservar la democràcia. Amb ella, són moltes les dones protagonistes d'aquella lluita: Matilde Salvador, Alejandra Soler, María Zambrano o Frederica Montseny, entre moltes altres.

Coneguda com Guillermina Supervia, sempre havia tingut les idees molt clares. Amb només 10 anys es vestia de republicana cada carnestoltes davant la mirada atònita de les seues companyes. S'afilià ben prompte a partits polítics d'esquerres mentre estudiava magisteri i filosofia i lletres. Durant els temps que va exercir com a docent, defensà també una escola laica, democràtica i pública. Alguns pensaven que açò era realment perillós. De fet, Guillermina fou expulsada de magisteri perquè l'alcalde de Llíria la denuncià davant dels franquistes.

És recordada com una dona amb una gran capacitat comunicativa, que sabia connectar amb tots els que la volien escoltar. Per això, feu molts mítings i actes electorals en els quals intentava contagiar la gent del seu ideari social i polític. Però, malauradament, hagué de deixar València i fugir a la República Dominicana, primer, i als Estats Units, després. Però mai, ni des de l'altra banda de l'Atlàntic, va abandonar la seua lluita i formà part d'organitzacions que reivindicaven la democràcia a Espanya i treballaven, des de l'exili, per reinstaurar-la.

La nostra protagonista no tornaria a València fins al 1990, quan es va centrar a posar ordre al seu arxiu i biblioteca que, finalment, va donar a la Biblioteca Valenciana. Si vols saber més sobre la seua vida i sobre com vivien les persones que, per qüestions polítiques, van haver d'abandonar els seus pobles i ciutats, no deixes de visitar l'arxiu Medrano-Supervia!

Margarida Borràs

La primera dona 'trans'

Segurament saps que hi ha persones que no s'identifiquen amb les característiques que atribuïm a algú pel fet de nàixer «home» o «dona». Aquest fou el cas de Margarida Borràs, una persona nascuda amb òrgans sexuals masculins que va morir per voler viure com una dona.

La de Margarida Borràs és una història trista de fa més de 500 anys, que coneixem perquè Melcior Miralles, el capellà d'Alfons el Magnànim, la va deixar escrita. Sabem que va nàixer a Mallorca, que la van batejar com a Miquel, que son pare era notari i que la seua era una família benestant. També sabem que prompte va vindre a València, on es va fer molt coneguda entre la noblesa, ja que era rebuda en diverses cases de famílies importants de la ciutat.

Però l'edat mitjana era una època en què els prejudicis i les creences religioses impedié que les persones que s'allunyaven de la *normalitat* pogueren viure en llibertat. Per això, Margarida va ser detinguda, jutjada i condemnada a la forca.

En el dietari de Miralles es diu de la nostra protagonista:

anava vestit com a dona, e estigué en moltes cases en València en hàbit e vestidures de dona, la cual cosa fons sabuda e fons presa e turmentada

i que un dilluns de finals de juliol del 1460, a la plaça del mercat de València...

la dita Margarida fons penjada e vestiren-li camisa de home, e ben curta, e sens panyos, en manera que amostrava bé totes ses vergonyes.

Margarida forma així part d'un col·lectiu de persones, les transsexuals, que encara hui en dia s'enfronten sovint amb la incomprensió de part de la societat que els qüestiona la capacitat i el dret de poder viure en llibertat. Ella ho va intentar, i va morir per fer-ho. Per sort, cada dia som més conscients que cada persona és diferent, que ningú és millor ni pitjor per la procedència, les creences, el color de la pell o el sexe. Si Margarida visquera entre nosaltres, segurament seria una dona feliç.

